

## **A politikai akarat mint a magyarországi városodás befolyásoló tényezője**

SZEPESI GÁBOR<sup>1</sup>

### **Abstract**

#### **The political will as an influential factor of Hungarian urbanization**

In Hungary, requirements and conditions of different kind and importance, objective and subjective, strict and soft have always been set for settlements in the preparation process of the proclamation of urban status. The requirements and conditions have been based upon the actual political interests reflecting the economic and social circumstances of the given era. On the other hand, the correlation between proclamation and politics is not always evident or it cannot be disclosed in each case.

In the present study only those cases were investigated, where the influence of politics could be traced easily, for instance when – by the current law – the proclamation is initiated by the Prime Minister and decided by the Head of State. It is also typical that the number of proclamations increases in the year preceding the elections (e.g. 1993, 1997, 2001, 2005). The fact is that the campaign-like proclamations cannot be connected to certain political side, both left-wing and right-wing governments have initiated the processes.

As far as the political orientation of the proclaimed settlements is concerned, more than twice as many settlements have obtained urban status whose representatives in the parliament belonged to the ruling political parties as those in opposition, and the same refers to the political orientation of the mayors. It is clear that the proclamations are not at all independent from the actual political circumstances and thus other – mostly professional – reasons might be pushed into the background.

### **Bevezető**

Magyarországon az időszakonként változó jogokkal és kötelezettségekkel, eltérő anyagi és erkölcsi előnyökkel járó városi jogállás megszerzését mindig különböző rangú és súlyú, néha szigorúbb, néha lazább, objektív vagy szubjektív feltételekhez kötötték, és azokat mindig az adott időszak társadalmi-gazdasági viszonyait tükröző politikai érdekek hatá-

---

<sup>1</sup> PhD-hallgató, Szegedi Tudományegyetem Társadalmi és Gazdaságföldrajzi Tanszék, Szeged. E-mail: szepesigab@freemail.hu

rozták meg. Ezért is gondolom úgy, hogy érdemes vizsgálatot szentelni a politikai akarat városodásra gyakorolt hatásának, tekintettel arra, a városi cím adományozását állandó szakmai és politikai viták kísérik (SZIGETI E. 1997).

Más kérdés, hogy a politikának a városi rangok adományozásával való összefüggéseit nem minden esetben lehet egyértelműsíteni, vagyis tényekkel alátámasztani. Hiszen előfordultak már a történelem során olyan esetek, amikor egy adott település várossá válásának megghiúsulását politikai okokkal magyarázták, jóllehet a várossá avatás elmaradását objektív tényezőkkel is meg lehetett indokolni.<sup>2</sup>

Ebből is következik, hogy a politikai akarat témaköre meglehetősen kényes kérdés, hiszen újabb – felesleges – vitákra ad okot. Éppen ezért a továbbiakban azokat a tényezőket kívánom felsorolni, amelyeknél egyértelműen kimutatható a politikai élet befolyásoló hatása, és mindezeket számszerűsített adatokkal támasztom alá, elemzéseimet pedig politikai elfogultságtól mentesen kívánom elvégezni.

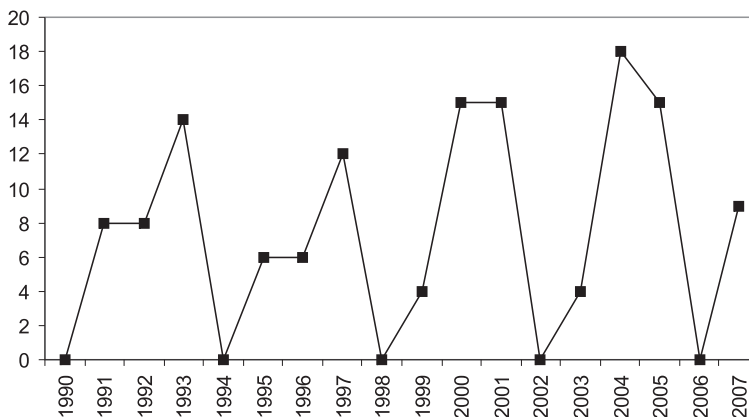
### A hazai városavatások ciklikusságáról

Az, hogy a politikai élet bizonyos résztvevői főszereplői a várossá avatással kapcsolatos döntéseknek, a várossá nyilvánítás folyamatát szabályozó, az önkormányzatokkal foglalkozó 1990. évi LXV., és a területszervezésről szóló 1999. évi XLI. törvényből is következik, hiszen a belügyminiszter – ill. a jelenlegi kormányban az önkormányzati és területfejlesztési miniszter – javasolja városi rangra az általa megfelelőnek ítélt településeket, a köztársasági elnök pedig dönt a városi cím odaítéléséről (Kiss É. 1997). Ebből azonban nem feltétlenül következik, hogy politikai döntésről van szó, hiszen – többek között – az objektivitást hivatott biztosítani az a 15 tagú, szakemberekből álló értékelő bizottság, amelyik a miniszter javaslatait előkészíti.

A politikai akarat befolyásoló szerepe ellenben egyértelműen kimutatható, ha azt vizsgáljuk meg, hogy a rendszerváltozás óta eltelt években rendre hány települést avattak várossá (1. ábra).

A területszervezésről szóló törvény egyértelművé teszi, hogy országgyűlési és önkormányzati választások évében egyetlen települést sem lehet városi rangra emelni. Ez a rendelkezés nyilvánvalóan annak szellemében született, hogy még véletlenül se merüljön fel a politikai színezetű döntések gyanúja. A többi évre vonatkozóan azonban semmiféle szabályozás nincs, és talán épp ezt használta ki a rendszerváltás utáni valamennyi kabinet, amikor épp a választások előtti utolsó évben emelt városi rangra kiemelkedő számban településeket. A fenti ábrán is jól látszik, hogy 1993, 1997, 2001 és 2005 hozta

<sup>2</sup> Jól ismert a Békés megyei Vésztő esete, amely többször is sikertelenül próbálta megszerezni a városi címet (legutóbb 2000-ben). A település irányítói akkor politikai döntést sejtettek a háttérben, mondván, hogy Vésztő baloldali elkötelezettségű, miközben éppen a FIDESZ-FKGP-kormány volt hatalmon, ám a Belügyminisztérium tényekkel (pl. a kereskedelmi szálláshelyek hiányával, a mezővárosias faluképpel, a település csekély idegenforgalmi vonzerejével stb.) támasztotta alá döntésének helyességét (Babus E. 2000).



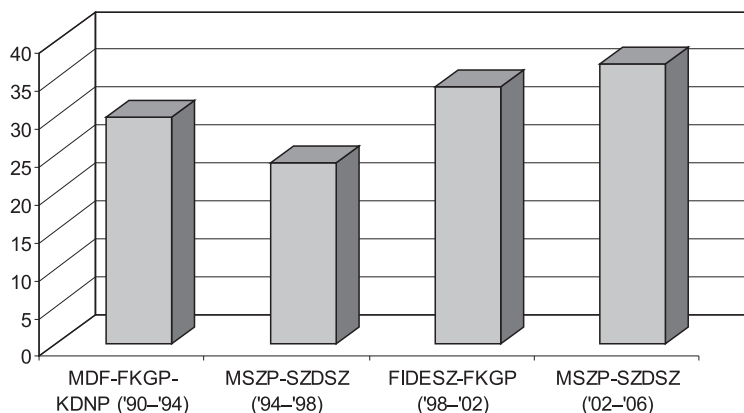
1. ábra. Az évenkénti várossá avatások száma 1990 óta  
The number of annual city proclamations since 1990

az utóbbi évek legnagyobb számú várossá avatását, ami egyértelműen az adott kormányoknak azt a szándékát jelzi, hogy a választások előtt megkíséreljék gyarapítani politikai tőkéjüket.

Az előbb felsorolt éveken kívül még kiemelkedik két esztendő, amikor szintén kiugróan magas volt a városi rangot szerző települések száma. A 2000-es év akkor rekordot jelentő, 15 települést érintő várossá avatása a millenniummal hozható párhuzamba, és többek között erre hivatkozva szerezhette meg városi rangját a számos középfokú funkciót nélkülöző Visegrád, Villány vagy Pannonhalma is. 2004 pedig az Európai Unióhoz való csatlakozás apropóján adott kiváló alkalmat az akkor éppen kormányon lévő koalíciónak, hogy épp – bár nem parlamenti vagy önkormányzati – választási évben adhasson városi oklevelet 18 településnek.

A kontraszt még erősebb, ha összevetjük ezeket az éveket a választások utáni esztendőkkel: a kormányváltást követő években a rendszerváltás óta rendre alacsony a városi rangot szerzett települések száma. A 2006-os választásokig csupán alig több, mint 20 településnek sikerült megszereznie ezekben az években a városi rangját, bár a folyamat megtörni látszik a 2007-es év tapasztalatai alapján, hiszen ilyen sok (9) település még egyetlen választás utáni évben sem tudott városi címhez jutni.

Mindenesetre éppen a várossá avatások évenkénti eloszlásának ilyen jelentős ingadozásai kapcsán – és egyben a városi ambíciók visszaszorításának okán – vetődött fel az 1990-es években szakmai és politikai körökben az, hogy elegendő lehetne parlamenti ciklusonként csupán egy alkalommal döntést hozni a települések várossá nyilvánításának kérelméről (Babus E. 1997). Érdeemes megvizsgálni azt is, hogy a rendszerváltás utáni kormányok milyen mértékben éltek a várossá avatás politikájával (2. ábra).



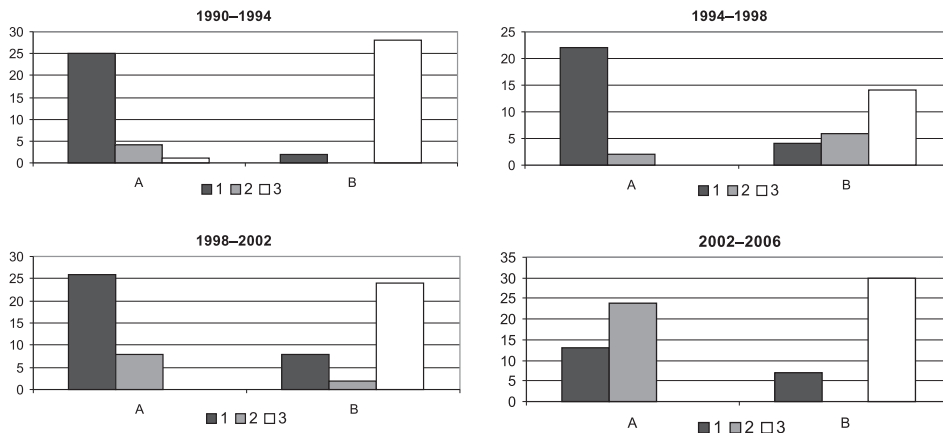
2. ábra. Az egyes kormányok által egy ciklus alatt várossá avatott települések száma  
The number of proclaimed cities within one governmental era

Amint az a 2. ábrán is látszik, nem feltétlenül lehet politikai oldalhoz kötni a tömeges várossá avatásokat, hiszen mind a bal-, mind a jobboldali kormánykoalíciókhoz kapcsolhatunk kisebb és nagyobb mértékű átsorolást. A rendszerváltás utáni első kabinet egyértelműen visszavett a városi rang mértéktelen osztogatásából. 1989-ben a Németh-kormány rekordmennyiségű (összesen 41!) települést avatott várossá, többet, mint az azt követő kormány 4 év alatt.

Az 1990-es évek végére, majd a 2000-es évek elejére azonban ismét nagyvonalúbban támogatták az egyes kabinetek a közigazgatási ranglétrán feljebb lépni kívánó településeket, és pl. a második szocialista-szabaddemokrata koalíció csaknem kétszer annyi várost avatott, mint az első hasonló koalíció. Ez pedig azt jelzi, hogy bár a hazai közigazgatási vezetők megkísérelték befagyasztani az átminősítéseket, a kormányok képtelenek voltak ellenállni a feltörekvő települések felől érkező nyomásnak.

### Várossá nyilvánítás és politikai hovatartozás

Érdekes összefüggéseket lehet megállapítani, ha megvizsgáljuk, hogy a várossá avatás esztendejében az érintett település választókerületében milyen párthoz kötődő politikus képviselte a választópolgárokat, ill. azt, hogy helyi – tehát települési – szinten melyik politikai párt befolyása érvényesült (3. ábra). Ugyanis egyértelműen létezik az a jelenség, hogy akár az egyéni választókerületekben megválasztott parlamenti képviselők egy része, akár pedig a polgármesterek egy csoportja erőteljesen lobyozik azért, hogy az általa képviselt települést nevezze ki várossá. Több új város vezetője is vállalta azt, hogy a várossá avatás sikere a lobbizás ügyességén is múlott (Babus E. 2000). A továbbiakban



3. ábra. A várossá avatott települések politikai orientációja a rendszerváltás utáni kormányzati ciklusok idején. – A = országgyűlési képviselő; B = polgármester; 1 = kormánypárti képviselő; 2 = ellenzéki képviselő; 3 = független képviselő

The political orientation of proclaimed settlements in the governmental eras following the political system change. – A = the member of the Parliament; B = mayor; 1 = cabinet; 2 = maverick; 3 = independent

az ezzel a kérdéskörrel kapcsolatos felméréseimet kívánom ismertetni, előbb a kormányzati ciklusokra lebontva, majd pedig összegezve.

Előljáróban azonban meg kell említenem, hogy bár az egyes ciklusokban egy grafikonon szerepelnek az adott körzet országgyűlési képviselői és a település polgármesterei is, az utóbbiak esetében kevesebb következtetést vonhatunk le, hiszen a városok első számú vezetői inkább független jelöltként mérettetik meg magukat, mintsem valamelyik párt képviselőjében.<sup>3</sup>

A rendszerváltás utáni első kormányzati ciklusban, az MDF-FKgP-KDNP által alkotott kormánykoalíció idején, feltűnő aránytalanság mutatkozott meg a várossá avatások kapcsán azoknak a településeknek a javára, amelyek parlamenti képviselője a kormányzat pártjainak valamelyikéhez kötődött. Szembe ötlő, hogy az egyes években általában egy, legfeljebb két olyan település jutott városi ranghoz, amelyiket ellenzéki politikus képviselt a parlamentben. Emiatt vetődött fel már ekkor is a gyanúja annak, hogy a városi rang odaítélésében nem feltétlenül közigazgatási megfontolások játszanak szerepet. Ez a feltételezés csak felerősödött akkor, amikor az ebben az időszakban hatalmon lévő kormány a keresztény Magyarország jelszavával kezdett kampányolni, s hat hónappal az 1994-es választások előtt városi címet

<sup>3</sup> A vizsgálat módszertana kapcsán megjegyzem, hogy amennyiben egy polgármester-jelöltet több párt is támogat, úgy abban az esetben is kormánypártinak tekintem az adott politikust, amennyiben legalább egy támogató pártja is képviseltetve van az adott kormányzati ciklus koalíciójában.

adott egy görög katolikus búcsújáróhelynek, a meglehetősen szerény lélekszámú (2200 fős) Máriapócsnak, amelyből ennek következményeként akkor Magyarország legkisebb népességű városa lett (BABUS E. 1997).

Ami a települések első emberét illeti, különösebb összefüggéseket nem lehet megállapítani, hiszen a polgármesterek nagy többsége politikailag független volt, ám az említést érdemel, hogy a két, nem független vezető által irányított város (Jászfényszaru és Mindszent) élén egy-egy kormánypárti politikus állt.

A következő ciklusban, az MSZP-SZDSZ kormánykoalíció idején (1994–1998) a tendencia nem változott: továbbra is kiugró többségben avattak várossá kormánypárti országgyűlési képviselővel rendelkező településeket. Ekkor volt olyan év (az 1997-es), amikor az összes – nem kevesebb, mint 12 – település parlamenti képviselőjét a kormánykoalíció adta. A képet azonban valamelyest árnyalja, hogy az érintett települések polgármesterét – leszámítva a függetleneket – inkább az ellenzék jelölte.

A Fidesz és az FKGP által alkotott koalíciós kormányzás idején (1998–2002) még mindig megfigyelhető az addig jellemző folyamat: a magasabb közigazgatási ranghoz jutó nagyközségek többségében olyan választókerületben található, ahol az országgyűlési képviselő kormánypárti. Ugyanakkor emelkedett az ellenzéki választókerületekhez kötődő települések száma is, bár ez összefügg azzal is, hogy a rendszerváltás óta minden addiginál több várost avattak ebben a ciklusban.

Itt is találunk olyan esztendőket (1999-et), amikor mindegyik várossá avatott települést kormánypárti politikus képviselt az országgyűlésben. Sőt az új városok képviselő-testülete is pártpolitikai értelemben ugyancsak jobboldali orientációjú volt, kizárólag Herend önkormányzata állt független képviselők-ből. Az ehhez az évhez kapcsolódó várossá nyilvánítási folyamatot azért is érte komoly bírálat az ellenzék részéről, mert eközben az elutasított 19 nagyközség közül 9 olyan település volt, amelyikben helyi vagy választókerületi szinten számottevő befolyással rendelkezett az előző kormányzat két pártja. Ezek közé tartozott Vésztő, ahol – amint azt már korábban említettem – hangot is adtak nemtetszésüknek, miszerint politikai elfogultságra gyanakodtak. Ez ráadásul csak felerősödött a következő esztendőben, amikor megint csak sikertelenül pályázott a Belügyminisztérium által felkért szakértői bizottság által egyébként támogatott település, miközben városi ranghoz jutott ugyanebből a megyéből a kormánypárti politikusok által képviselt Dévaványa és Füzesgyarmat, amelyeket viszont a szakmai bizottság nem javasolt.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Ennek kapcsán kell megemlíteni azt, hogy szakmai körökben egyre többen kezdték megkérdőjelezni az 1999-ben debütált 15 tagú szakértői bizottság létjogosultságát, mondván, hogy a felkért szakemberekre csak a demokratikus kontroll látszatának fenntartása miatt van szükség, a belügyminiszter ugyanis saját hatáskörében figyelmen kívül is hagyhatja a bizottság véleményét, és miközben a szakértők által támogatott

A második szocialista-szabaddemokrata kormányzás idején az addigi tendencia megfordult: most már többségbe kerültek azok a települések, amelyek olyan egyéni választókerületbe tartoznak, ahol a parlamenti képviselő az ellenzékhez tartozott. Különösen szembetűnő a 2005-ös esztendő: az előléptetett 15 nagyközség közül 11 ellenzéki törvényhozó választókerületében fektet. Ez a jelenség valamelyest enyhítette a pártpolitikai elfogultsággal kapcsolatos nézeteket. Ha viszont az érintett települések polgármestereit vizsgáljuk, a kép már jóval összetettebb: a független városvezetőket leszámítva csak olyan nagyközség szerezt meg a városi rangot, amelyiknek az élén egy kormánypárti politikus állt.

Ebben a kormányzati ciklusban fordult elő az a sajátosság, hogy a belügyminiszter az általa előzetesen kiválasztott 13 település mellé június végén pótlólag két másik nagyközséget is csatolt. A belügyminiszter által gyakorolt felülvizsgálat annál is inkább érdekes, hogy a két település egyikét, Kistarcsát egy ellenzéki politikus képviselte, aki azzal érvelt, hogy a már fentebb többször is említett bizottság a várossá avatáshoz elegendő pontszámot adott szóban forgó városaspiránsnak, amelyik ráadásul saját kórházzal, szakközépiskolával és gimnáziummal is rendelkezett.

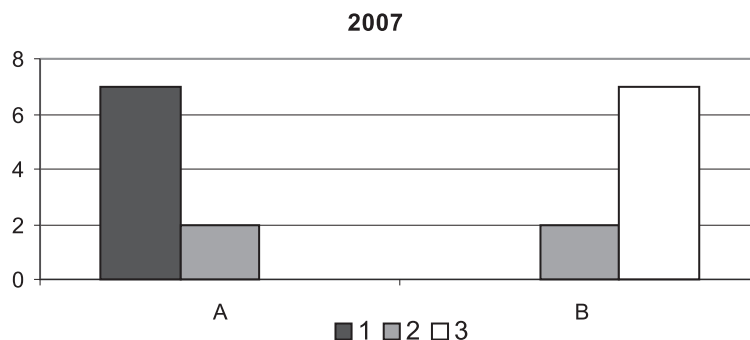
A 2006 és 2010 közötti időszakot teljességében még nem lehet értékelni, ám a 2007-es év várossá avatásait figyelembe véve megállapítható, hogy a hatalmon maradt bal- és balközép-koalíció visszatérni látszik a korábbi gyakorlathoz, miszerint ismét előnyben részesülnek a kormányzathoz húzó választókörzetbe tartozó nagyközségek a városi cím odaítélésekor (4. ábra).

Ha a várossá vált települések politikai orientációját összességében vizsgáljuk a rendszerváltás óta, megállapíthatjuk, hogy több mint kétszer annyi olyan nagyközség kapta meg a városi rangot, amelynek országgyűlési képviselője az éppen regnáló kormány pártján állt, és hasonló arányokat figyelhetünk meg a polgármesterek politikai irányultságát tekintve is (5. ábra). Ezek az adatok nyilvánvalóan nem lehetnek véletlenek, és aláhúzzák azt az állítást, miszerint a várossá avatásokkal kapcsolatos döntések az aktuálpolitikai viszonyoktól egyáltalán nem függetlenek, és adott esetben – sajnálatos módon – háttérbe szoríthatják a szakmai érveket a városi rangok eldöntésekor.

Végül egy pár gondolat erejéig érdemes kitérni a köztársasági elnök személyére is. Amint azt az önkormányzati és a területszervezési törvény

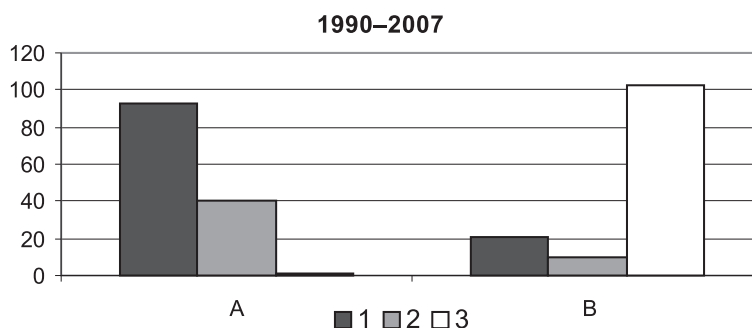
---

nagyközségeket visszautasítja, egyéb településeket közben felterjeszt a városi rangra. Ez a jelenség nem csak 1999-ben, hanem egy évvel később is megfigyelhető volt, amikor a bizottság által javasolt két település – a már említett Vésztő, ill. Tét – sem kapta meg a városi rangot (BABUS E 2001). Ráadásul a belügyminiszternek nem is kell a nyilvánosságra hoznia a bizottság által megállapított, a pályázó nagyközségekre vonatkozó pontszámokat, ami tovább fokozta a szakmai körök ellenérzését. Mindenesetre később ennek a folyamatnak maga az értékelő bizottság vetett véget: a következő években az addigiaknál több városaspiránst neveztek meg, olyanokat, amelyeknek még súlyosabb szakmai engedmények nélkül is oda lehetett ítélni a városi címet.



4. ábra. A várossá avatott települések politikai orientációja 2007-ben. A jelmagyarázatot lásd a 3. ábránál

The political orientation of proclaimed settlements in 2007. For explanation see Fig 3.

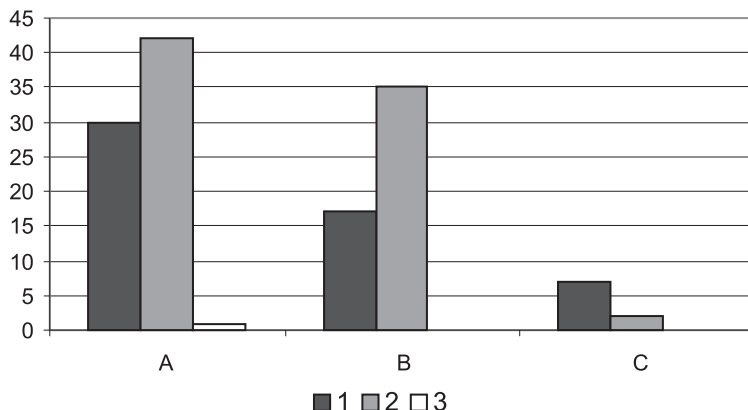


5. ábra: A rendszerváltás után várossá vált települések politikai irányultsága. A jelmagyarázatot lásd a 3. ábránál

The summary of the political orientation of the proclaimed settlements after the political system change. For explanation see Fig 3.

is előírja, az államfő jogköre az illetékes miniszter által javasolt települések várossá avatásának eldöntése. A rendszerváltás utáni években a köztársasági elnök rendre figyelembe vette a belügyminiszter, ill. az önkormányzati és területfejlesztési javaslatait, így a döntések politikai irányultságát már nem befolyásolta. Ennek ellenére érdekes tény, hogy – a 9 település várossá avatásáról döntő Sólyom Lászlót leszámítva – köztársasági elnökeink többségében az adott választókerzet országgyűlési képviselőjét tekintve jobboldali orientációjú településeknek adtak városi rangot, ám amíg Göncz Árpádnál csak alig tízzel több az ilyen politikai vezetésű település, addig Mádl Ferencnél a baloldali képviselőhöz tartozó települések még feleannyian sincsenek, mint a jobboldali irányultságú városok (6. ábra).





6. ábra: A köztársasági elnökök által városi rangra emelt települések politikai irányultsága. – A = Göncz Árpád; B = Mádl Ferenc; C = Sólyom László, 1= baloldali; 2 = jobboldali; 3 = független

The political orientation of the settlements proclaimed by the state presidents. – A = Árpád Göncz; B = Ferenc Mádl; C = László Sólyom; 1 = left-wing; 2 = right-wing; 3 = independent

## Összegzés

A politikai akarat városodást befolyásoló szerepét tehát a fentiek alapján elvitatni nem lehet, sőt meghatározott esetekben – például választás előtti években, bizonyos történelmi események apropóján, vagy éppen az adott település előjáróinak eredményes lobbija esetén – mérvadóbbnak számít, mint egyéb, a várossá válást objektívebben meghatározó tényező. Ez a gyakorlat többek között azért is lehet veszélyes, mert kiszámíthatatlanabbá teszi a várossá avatások logikáját, elhanyagolhatóbbá teszi a szakmai indokokat, és így olyan kritériumokat szorít háttérbe, amelyeknek amúgy hangsúlyosabbaknak kellene lenniük egy-egy városi cím odaítélésekor.

## FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- A Magyar Köztársaság Helységnévtárai (1990–2007). – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- BABUS E. 1997. Új városok: Felsodort faluk. – *Heti Világgazdaság* 19. 26. pp. 85–86.
- BABUS E. 1999. Előléptetett nagyközségek: Fel a városba. – *Heti Világgazdaság* 21. 24. pp. 106–112.
- BABUS E. 2000. Előléptetett nagyközségek: Ahány ház, annyi város. – *Heti Világgazdaság* 22. 28. pp. 71–73.

- BABUS E. 2001. Nagyközségek átminősítése: Elővárosok. – *Heti Világgazdaság* 23. 26. pp. 81–82.
- BABUS E. 2003. Előléptetett települések: Ez a falu város. – *Heti Világgazdaság* 25. 27. pp. 83–84.
- BABUS É. 2004. Várossá előléptetett nagyközségek: Fót hátán. – *Heti Világgazdaság* 26. 23. pp. 95–96.
- BABUS É. 2005. Előléptetendő nagyközségek. Városi totó: 13+2. – *Heti Világgazdaság* 27. 26. pp. 109–111.
- BECSEI J. 1999. Nagyvárosi fejlődés és falusi átalakulás. – *JATE Szeged*, 124 p.
- BECSEI J. 2007. Átalakuló alföldi városok. – *SZTE Szeged*, 176 p.
- BELUSZKY P. 2000. Adalékok a városállomány 1990 utáni átalakulásához. – In: HORVÁTH Gy.–RECHNITZER J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 615 p.
- CSAPÓ T.–KOC SIS Zs. 1997. A várossá nyilvánítás elvi kérdései, potenciális városok az Északnyugat-Dunántúlon. – *Tér és Társadalom* 11. 1. pp. 183–196.
- ENYEDI Gy. 1996. Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában. – *Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület*, Budapest, 138 p.
- GÁSPÁR L. 2003. A rendszerváltás területi vonatkozásai Magyarországon. – *Comitatus* 13. 11–12. pp. 90–104.
- HAJDÚ Z. 2005. Magyarország közigazgatási földrajza. – *Dialóg Campus Kiadó*, Budapest–Pécs, 332 p.
- IZSÁK É. 2003. A városfejlődés természeti és társadalmi tényezői. Budapest környéke. – *Napvilág Kiadó*, Budapest, 178 p.
- KISS É. 1997. A várossá nyilvánítás problematikája és a várossá válás jelentősége az önkormányzatok szemszögéből. – *Földrajzi Értesítő*, 47. 3. pp. 456–481.
- KŐSZEGFALVI Gy. 1997. A magyarországi településrendszer a kilencvenes években. – *Területi Statisztika*, 1. 1. pp. 50–64.
- LENGYEL I.–RECHNITZER J. 2000. A városok versenyképességéről. – In: HORVÁTH Gy.–RECHNITZER J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 615 p.
- Megyei statisztikai évkönyvek (1990–2005). – *Központi Statisztikai Hivatal*, Budapest.
- MOLNÁR A. 2000. Városi folyamatok, tendenciák a rendszerváltás után Magyarországon. – *Falu, város, régió*, 6. pp. 3–10.
- RUDL J. 2002. Településközi kapcsolatok és az új kisváros. – In: ABONYINÉ PALOTÁS J.–BECSEI J.–KOVÁCS Cs. (szerk.): *A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága*. Ipsilon Kiadó és Pedagógiai Szolgáltató Kft., Szeged, 384 p.
- SZIGETI E. 1997. Urbanizáció, városhálózat, várossá nyilvánítás. – *Területi Statisztika*, 1. 1. pp. 66–81.
- Területi Statisztika városbemutató számok: 1997/1., 1998/3., 2000/5–6., 2001/5–6., 2002/1., 2003/5., 2004/5–6., 2005/4–6.
- [www.ksh.hu](http://www.ksh.hu)
- [www.valasztas.hu](http://www.valasztas.hu)
- ZOLTÁN Z. 2002. A magyar kisváros-hálózat kiterjedése az 1990-es évtizedben I. – *Comitatus*, 12. 11–12. pp. 142–151.
- ZOLTÁN Z. 2003. A magyar kisváros-hálózat kiterjedése az 1990-es évtizedben II. – *Comitatus*, 13. 1–2. pp. 121–126.